

І.В. Іркін

Національний університет
охорони здоров'я України
імені П.Л. Шупика
МОЗ України, Київ, Україна

ЦИТОМОРФОЛОГІЧНА ДІАГНОСТИКА ПУХЛИН ЛЮДИНИ

Л.С. Болгова

Київ: Книга-плюс, 2021, 408 с.

Сучасне видання «Цитоморфологічна діагностика пухлин людини» (далі — Посібник) є першою такого роду книгою в Україні, написаною державною мовою. У посібнику зазначено, що цитологічний метод (поряд з гістологічним) є надійним морфологічним способом верифікації патологічних процесів, які в своїй основі мають морфологічну субстанцію. Цитологічний метод дозволяє діагностувати онкологічні захворювання не лише в сформованій пухлині, але і на стадії передраку (помірної і тяжкої дисплазії), що дозволяє використовувати цей метод для скринінгу злоякісних новоутворень. Відомий європейський цитопатолог P.L. Cardozo (1976) стверджував, що «Cytology as the safest method» ґрунтується на оцінці множинних ознак клітин, таких як розміри, форма, тинкторіальні ознаки цитоплазми, ядра і ядерця та ступінь їх вираженості при тих чи інших пухлинах. У країнах Європи та США дані цитологічної і гістологічної діагностики використовують поєднано для визначення більш точного морфологічного діагнозу.

Книга «Цитоморфологічна діагностика пухлин людини» побудована за зразком класичного підручника. Спочатку коротко подано історичні відомості щодо методу цитологічної діагностики з короткою характеристикою внеску видатних науковців, які сприяли розвитку і становленню цього методу в світі і в Україні. У главі, присвяченій принципам цитологічної діагностики, наведено основні особливості отримання клінічного матеріалу та описано подальші етапи роботи, що сприяють збереженню і якісному фарбуванню клітинного матеріалу. В інших 13 главах посібника, крім детального опису цитоморфологічних ознак, характерних для епітеліальних і мезенхімальних пухлин, коротко згадуються відповідні гістологічні дані та імуногістохімічні маркери, які допомагають в диференційній діагностиці цих типів пухлин і дозволяють визначити ступінь проліферації пухлинних клітин та їх гормональну насиченість. Така інформація є необхідною для більш ефективного таргетного лікування пацієнта. Діагностика онкологічних захворювань проводиться згідно з Міжнародними гістологічними класифікаціями. У тексті посібника послідовно подаються цитоморфологічні ознаки доброякісних, передракових і злоякісних форм пухлин кожного органу чи тканини.

Майже всі нозологічні форми пухлин проілюстровані якісними мікрофотографіями, які є важливим демонстраційним матеріалом для цитопатологів у повсякденній діагностичній роботі. У посібнику подані цитоморфологічні ознаки пухлин органів дихання, середостіння, травної системи, нирок і сечовивідних шляхів, пухлин органів чоловічої та жіночої статевих систем, грудної залози, новоутворень щитоподібної залози, захворювань лімфатичної системи

та інших мезенхімальних пухлин, а також пухлин шкіри, новоутворень периферичної і центральної нервової системи та первинних і метастатичних уражень мезотеліальних оболонок.

У главі «Цитологічна діагностика пухлин органів дихання» наведено цитологічні ознаки пухлин порожнини носа, носових пазух і глотки. Крім доброякісних і злоякісних епітеліальних пухлин, описані цитологічні ознаки змішаної пухлини, лімфо-епітеліальної та парафарингеальної пухлин. Крім злоякісних епітеліальних пухлин легені, описано специфічні ознаки цитоморфології карциноїду та циліндромі.

Для пухлин середостіння наведено цитологічні ознаки різних гістологічних типів тимом, тератом, тератобластом, доброякісних і злоякісних нейрогенних пухлин. У розділі подано також диференційні цитоморфологічні ознаки патологічних процесів, у цитологічних препаратах при яких виявляють багатоядерні клітини, — лімфома Ходжкіна, саркоїдоз Бека та туберкульоз.

У главі «Цитоморфологія пухлин органів травної системи» детально описано цитологічні ознаки пухлин органів ротової порожнини, слинних залоз, стравоходу, шлунка, тонкої і товстої кишок, пухлин печінки та підшлункової залози. Цитоморфологічні ознаки доброякісних і злоякісних пухлин нирки і сечовивідних шляхів наведено в окремій главі.

Наступні глави присвячені цитологічним ознакам пухлин чоловічих статевих органів (яєчка, передміхурової залози, статевого органа) та доброякісних і злоякісних, епітеліальних і мезенхімальних пухлин жіночих статевих органів (яєчників, шийки і тіла матки).

У главі «Цитоморфологія пухлин грудної залози» детально представлені цитологічні ознаки проліферативних, передракових захворювань і раку грудної залози різних гістологічних типів.

Окрема глава присвячена цитоморфологічним та імунітохімічним ознакам різних типів ракових уражень щитоподібної залози. Крім того, подана нова термінологія Bethesda щодо пухлин щитоподібної залози.

Цитологічні ознаки захворювань лімфатичних вузлів представлено в наступній главі. Визначено цитоморфологічні ознаки проліферативних процесів, хронічних специфічних і неспецифічних лімфаденітів та діагностику різних типів лімфом, які характеризуються складністю цитологічної діагностики.

У главі «Пухлини шкіри» описано цитологічні ознаки різних за гістогенезом і морфологічними формами пухлин: епідермальних, меланоцитарних та новоутворень з придатків шкіри, пухлин з клітин Меркеля, м'яких тканин і лімфом шкіри.

Цитологічні ознаки пухлин м'яких тканин — жирової, синовіальної, м'язової та судинної — описані в главі «Мезенхімні пухлини». Крім того, продемонстровано цитологічні ознаки пухлин кісток (кісткоутворювальних, кістковомозкових) та доброякісних і злоякісних хрящових пухлин.

Глава «Цитоморфологічні особливості новоутворень нервової системи та інтракраніальних пухлин» є оригінальною, оскільки у вітчизняній літературі до цього часу їх цитоморфологічні ознаки не були представлені. До них відноситься цитоморфологія астрогліальних, олігодендрогліальних, епендимальних пухлин, ембріональних пухлин центральної нервової системи, мезенхімом, гермінативних пухлин та аденом гіпофіза.

Остання глава присвячена цитоморфологічним ознакам первинних і метастатичних процесів мезотелію, що має вирішальне значення при диференційній діагностиці доброякісних і злоякісних уражень мезотеліальної оболонки.

Посібник «Цитоморфологічна діагностика пухлин людини» професора Л. Болгової займає визначне місце серед української спеціальної медичної літератури. У цьому посібнику автор детально зупиняється на цитологічних ознаках майже всіх відомих доброякісних і злоякісних пухлин органів і систем організму людини, що має практичне значення для цитопатологів та є необхідним для проведення сучасної цитологічної діагностики онкологічних захворювань.